

УДК 130.2:167/168

СИЛКІНА С. О.
асистент кафедри філософії,
Київський національний університет
будівництва і архітектури
(Київ, Україна) E-mail: svitlana.silk@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ АУТОПОЕЗИСУ В СТАНОВЛЕННІ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ГУМАНІЗМУ

Сучасна антропологічна криза призвела до глибоких трансформацій самого феномену людини і вимагає пошуку нових гуманістичних підходів та методів. В статті розглядаються теорія відкритих систем, синергетика як методологічна засада сучасного гуманістичного дискурсу. Проаналізовано теорію аутопоезису У. Матурані і Ф. Варели, її соціально-філософський контекст, встановлюється зв'язок ідеї самотворення, аутопоезису людини з ідеєю само актуалізації А. Маслоу, зазначається людиновимірність та гуманістична спрямованість теорії аутопоезису, досліджується її методологічний потенціал для побудови нової парадигми гуманізму.

Ключові слова: синергетика, аутопоезис, людина, гуманізм, самовідтворення, саморганізація, самоактуалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Нова антропологічна ситуація, що склалася на початку ХХІ століття і характеризується відмовою від есенціалістського, антропо- та логоцентристського розуміння людини, поставила питання про необхідність перегляду світоглядних засад гуманізму і вироблення сучасних підходів щодо тлумачення феномену людини. Це робить актуальним проблему пошуку методологічних засад для побудови нової гуманістичної парадигми.

Методи класичної раціональності призвели до створення механістичної картини світу, де рух і розвиток розглядалися як лінійний процес, а біологічні і соціальні об'єкти - як прості механічні системи, де ідеалом була побудова абсолютно істинної картини світу, а розум наділявся статусом суверенності і був дистанційованим від об'єкту пізнання. Відкриття квантової механіки, нелінійної динаміки, теорії відносності, з одного боку, соціальні потрясіння і екологічні проблеми, з іншого, стали красномовними свідченнями того, що лінійні підходи і методи класичного раціоналізму застаріли і потребують заміни. Пізнавальна схема, що безвідмовно працювала протягом кількох століть, на початку ХХ століття стала неспроможною пояснювати світ у всій його складності та місце і роль людини в ньому.

За В. Стьопіним, виникає новий тип раціональності – некласичний, який досліджує складні системи, що саморегулюються. Він характеризується

«відмовою від прямолінійного онтологізму і розумінням відносної істинності теорій і картини світу, виробленої на тому чи іншому етапі розвитку науки. На протигагу ідеалу єдино істинної теорії, "фотографуючої" досліджувані об'єкти, вкорінюється норма, що допускає альтернативні теоретичні описи однієї і тієї ж реальності, в кожному з яких може міститися момент об'єктивно-істинного знання» [10].

Однак глобальні процеси в політиці, економіці, культурі, революційні відкриття в науці, розвиток інформаційних технологій і, як наслідок, створення єдиного комунікативного простору призводять до появи нових образів реальності, до перегляду самого феномену людини і потребують нових методів дослідження та опису. Саме постнекласична парадигма пропонує бачення світу в його складності і історичності. Стратегію розвитку сучасної (постнекласичної) науки визначає освоєння складних систем, що саморозвиваються.

Важливою характеристикою складних відкритих систем є людиновимірність, адже людина є компонентом такої системи і суб'єктом розвитку. «Взаємодія людини з системами, що саморозвиваються, відбувається таким чином, що саме людська дія не є зовнішнім фактором по відношенню до системи, а включається в неї, незворотно змінюючи кожного разу поле її можливих станів» [10]. Тому, на думку В. Стюпіна, будь-який вплив на систему має бути зважений з огляду на гуманістичні цінності.

Постнекласична парадигма приводить до кардинальної зміни розуміння людини – вона починає розглядатися як складна відкрита, пластична система, що постійно саморозвивається під дією зовнішніх та внутрішніх чинників. Класична просвітницька парадигма гуманізму, де головною цінністю була абстрактна, універсальна людина – сторонній спостерігач, вже не відповідає викликам часу і потребує трансформації на нових світоглядних та методологічних засадах.

На цьому шляху великий методологічний потенціал, на нашу думку, має теорія аутопоезису, яка досліджує складні системи, що самовідтворюються, самоорганізуються та саморозвиваються, де аутопоезис розглядається як властивість живих систем маніпулювати своєю внутрішньою структурою, конструювати і підлаштовувати її, пристосовуватися до середовища у процесі так званого структурного злиття заради збереження і саморозвитку [1]. Застосування аутопоетичного підходу до розуміння людини відкриває нові можливості для формування сучасного гуманістичного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Концепція аутопоезису була запропонована в 1970-ті роки чилійськими нейробиологами У. Матураною і Ф.Варелою. Згідно з нею живі істоти відрізняються «аутопоетичною організацією», тобто здатністю до самовідтворення, самобудівництва, до створення власних елементів.

У соціальних науках концепція знайшла застосування у роботах Н. Лумана, П. Хейла. Серед авторів, які працюють в цій галузі знання і розвивають її сучасну фазу, можна назвати таких вчених, як Т. Віноград, Дж. Лакофф, М. Зелені, Ф. Флорес. Незважаючи на початкову суто біологічну спрямованість

теорії аутопоезису, вона стала міждисциплінарною методологією, складовою частиною теорії складних систем (синергетики). Природничо-наукові і соціогуманітарні аспекти синергетики відображені у роботах таких зарубіжних авторів, як І. Пригожин, І. Стенгерс, М. Темпчик, Г. Гакен, Е. Янч, Ф. Капра, Е. Ласло, В. Стьопін, С. Курдюмов, О. Князева, В. Буданов, Ю. Данилов, К. Делокаров, Л. Кіященко, А. Назаретян, українських – І. Добронравова, В. Бех.

Про кризу класичного раціоналізму і модерного проекту гуманізму і гуманістичний потенціал постнекласичної парадигми пишуть В. Воронкова, С. Пролєєв, Н. Хамітов, С. Крилова, Л. Горбунова, І. Степаненко, О. Гомілко, О. Трубнікова. Сутність і еволюцію поняття аутопоезису вивчає Г. Новосьолова; аутопоезис соціальних структур досліджують Р. Додонов, В. Бех, О. Аверіна, Я. Курган, О. Іванілов, Л. Семененко, Ю. Бех; застосування теорії аутопоезису до аналізу складних соціальних структур розглядає С. Попов; інформаційне суспільство як аутопоетичну систему – А. Хлебнікова. Незважаючи на широке розповсюдження теорії аутопоезису, у вітчизняній науці недостатньо досліджено її методологічний потенціал щодо гуманістичної проблематики.

Основною метою статті є філософський аналіз теорії аутопоезису, визначення її впливу на формування розуміння людини як складної, відкритої системи, що сама себе конструює, відбудовує, творить, визначення методологічного потенціалу теорії аутопоезису для створення нової гуманістичної парадигми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна ситуація характеризується невизначеністю, мінливістю, нестабільністю. Антропологічна реальність змінюється не частково, а в цілому, відбувається глибинна трансформація самого феномену людини. Завдання сучасного гуманістичного дискурсу полягає у пошуку нових гуманістичних підходів та методів, які б сприяли подоланню антропологічної кризи і пояснювали феномен людини у відповідності з викликами часу.

В цьому контексті великий методологічний потенціал має синергетика, яку ми розглядаємо в широкому сенсі як загальний науково-дослідний проект з вивчення складних відкритих систем, що самоорганізуються, і теорія аутопоезису. Синергетика розглядає нелінійність як фундаментальну характеристику відкритої системи і передбачає безперервність вибору альтернатив її розвитку. Нелінійна система обов'язково багатовимірна, багатоваріантна, відкрита і не піддається класичним методам опису. Така система «характеризується тим, що вона відкрита, вона завжди взаємодіє із середовищем, обмінюється речовиною, енергією, інформацією.., вона здатна надбудовуватися і ускладнюватися. Причому...виникнення нового рівня організації завжди впливає на нижчі рівні і змінює композицію їх елементів, а отже змінює властивість елементів, закони їх функціонування» [11].

Синергетика розглядає людину як відкриту, нелінійну, мінливу, пластичну систему, що саморганізується і саморозвивається, перебуваючи у постійній взаємодії з оточуючим світом, що сама творить себе і своє середовище, створює структури які, з одного боку, є результатом її життєдіяльності, з іншого - її невід'ємними характеристиками. Людина із

стороннього спостерігача перетворюється на вагомий фактор впливу, адже вплив на нелінійні системи в точках біфуркації не потребує великих зусиль, але може мати глобальні наслідки («ефект метелика»). «В точці біфуркації нелінійна система є принципово відкритою, і найменший поштовх зумовлює великі наслідки, запускаючи формування і дію причин, енергетично забезпечених нелінійністю ситуації, що роздмухує незначні відмінності, приводячи систему до різних станів (атракторів)» [3, с.118]. Але людина не лише впливає на систему, а, як її елемент, відчуває на собі і «споживає» наслідки цього впливу. Людина вже не може стояти осторонь змін, незворушно констатує факти, вона сама стає фактором і кінцевим результатом цих змін. Це ставить питання морального вибору та моральної відповідальності в центр проблематики і свідчить про гуманістичний потенціал синергетики.

Синергетика досліджує людиновимірні системи, в яких суттєву роль відіграють несилові взаємодії, що базуються на кооперативних ефектах, тому має враховувати не лише спосіб діяльності, але й ціннісні орієнтації суб'єкта. «Отже «людський фактор» з його ментальною компонентою стає визначальним для можливостей самоорганізації тих або інших структур. Тому на нашому пострадянському просторі «хочемо як краще, а виходить як завжди». Так і буде, поки саме ми складаємо середовище, в якому має проходити самоорганізація, оскільки саме стан середовища визначає набір можливих атракторів. Якщо ж ми хочемо змінити атрактори, треба змінювати середовище, тобто нас самих з нашими цінностями разом» [3, с. 118-119]. Коли мова йде про людиновимірні системи, ідея морального вдосконалення стає однією з головних, і тут велика роль відводиться освіті і вихованню.

Ірина Добронравова зазначає, що в сфері глобальних проблем людства має бути колективна відповідальність, що здійснюється на засадах синергетики. Ці засади передбачають гнучку позицію аутопоезиса, коеволюції людини і природи, постійного зворотнього зв'язку і корекції пізнавальної і діяльнісної позиції суб'єкта відповідно до змін, які вносить його діяльність в існування об'єкта, що в багатьох випадках включає в себе того самого суб'єкта. «Там, де думки, цінності, наміри людини стають керуючим параметром самоорганізації, а саме таким є спосіб існування людини в соціальному і природньому світі, малі і великі справи кожного можуть стати вирішальним моментом» [3, с. 120].

Таким чином, відмова синергетики від антропоцентричного, есенціалістського тлумачення людини, розгляд її як відкритої, мінливої, багатовекторної структури, яка взаємодіє з природою, змінюючи її і змінюючись сама, акцент на ціннісно-моральному аспекті цієї взаємодії, дає можливість говорити про великий гуманістичний потенціал синергетики. Якщо розуміти синергетику в широкому сенсі як загальний науково-дослідний проект з вивчення складних відкритих систем, що самоорганізуються, то теорія аутопоезису виступає одним із її напрямів.

Концепція аутопоезису була розроблена нейробіологами У. Матураной і Ф. Вареллой з метою опису феномену життя як явища, притаманного автономним системам, що самооновлюються та саморозвиваються. «В аутопоезисі зроблено акцент на автономності та самопідтримці організації, яка заради збереження

маніпулює своєю внутрішньою структурою, конструює і підлаштовує її, пристосовується до середовища у процесі так званого структурного злиття. При цьому у Матурани жива система – це синонім когнітивної системи, процес життя – це синонім процесу пізнання» [2, с.140-141].

Аутопоетичні системи - це такі системи, які мають здатність відтворювати свої основні компоненти, забезпечувати їх зв'язаність, впорядкованість, зберігаючи власну ідентичність. Однак це не виключає змін всередині системи, появи нових елементів, нових зв'язків. «Аутопоетична система знаходиться в стані постійної незворотної еволюції, оскільки зворотність пов'язана з відтворенням тих же наслідків при однакових впливах зовнішнього середовища, що заперечує автономність системи. Отримуючи постійну активацію з боку середовища, аутопоетична система кожен раз унікально відповідає на неї, утворюючи неповторну траєкторію своїх змін» [8].

За Капрою, визначальною характеристикою аутопоетичної системи є те, що вона зазнає безперервних структурних змін, при цьому зберігаючи павутиноподібну організаційну модель. Компоненти мережі постійно породжують і перетворюють один одного, і відбувається це двома різними шляхами. Перший тип структурних змін - самовідновлення. Кожен живий організм постійно оновлює себе в міру того, як його клітини, ділячись, вибудовують нові структури, а тканини і органи безперервно і циклічно оновлюють свій клітинний склад. Але незважаючи на ці безперервні зміни, організм зберігає свою цілісну своєрідність, або організаційний патерн. Другий тип структурних змін в живій системі охоплює ті з них, які створюють нові структури - встановлюють нові зв'язки в аутопоетичній мережі. Ці зміни, що носять вже не циклічний, але поступальний характер, також відбуваються безперервно, будучи обумовлені або впливами навколишнього середовища, або внутрішньою динамікою системи [4, с. 58]

За Матураною, живі організми діють детерміновано, але детермінантами виступають не зовнішні сили, а власні структури організму. Таким чином, в своїй поведінці живі організми одночасно вільні і обумовлені. Згідно Матурани і Варели, керувати, маніпулювати живою системою не можна - можна лише спричиняти на неї збурюючий вплив. Більш того, жива система не тільки сама визначає свої майбутні структурні зміни, вона також визначає, які зовнішні роздратування їх викличуть. Іншими словами, жива система зберігає за собою свободу вирішувати, що саме помічати в своєму оточенні і на що реагувати. Це - ключовий момент сантьягської теорії пізнання. Структурні зміни системи є актами пізнання. Визначаючи, які впливи навколишнього середовища будуть викликати в ній зміни, система встановлює рамки своєї області пізнання; за висловом Матурани і Варела, вона «народжує світ». Разом з тим пізнання - це не відображення якогось незалежно існуючого світу, але постійне конструювання світу в процесі життєдіяльності. Взаємодії живої системи з оточенням суть пізнавальні акти, і сам процес життєдіяльності - це процес пізнання. За словами Матурани і Варели, «жити - значить пізнавати». У міру того як організм рухається за індивідуальним шляхом структурних змін, кожна така зміна відповідає акту пізнання. Це означає, що навчання і розвиток - не що

інше, як дві сторони однієї медалі [4, с. 56-58].

На людину як живу систему поширюються всі закони і правила аутопоетичної теорії. Таким чином, людина тут виступає як складна автономна система, яка, взаємодіючи зі світом, постійно оновлюється, саморозвивається, самовідтворюється, при цьому зберігаючи власну ідентичність.

Людина в теорії аутопоезису виступає включеним спостерігачем, адже будь-який опис живої системи можливий лише з точки зору живої системи. «Спостерігач - людина, тобто жива система, тому все, що справедливо щодо живих систем, справедливо також щодо самого спостерігача » [7]. У аутопоетичній концепції спостерігач (людина) – це складна система, що розвивається, яка має здатність не лише до саморозвитку і самовідтворення, але й до самореферентності, тобто здатна працювати з власними описами як з незалежними сутностями. «Спостереження є одночасно і основною точкою відліку і найбільш фундаментальним питанням будь-якої спроби зрозуміти реальність і причину як феномени людської сфери. Насправді все сказане сказано одним спостерігачем іншому спостерігачеві, який може бути ним чи нею» [12, с.27].

Хоча спочатку аутопоезис виник як біологічна теорія, її автори екстраполювали її висновки на антропологічну і соціальну сфери, зазначаючи, що в процесі аутопоетичної еволюції людина розвивається і самоконструюється не лише як біологічний індивід, і навіть не лише як соціальна одиниця, але й як носій моральних норм і цінностей. У. Матурана і Ф. Варела наголошують, що аутопоетичний процес пізнання примушує нас усвідомити, що світ, який ми бачимо, це не якийсь об'єктивний, незалежний від нас світ, а лише певний світ, який ми творимо разом з іншими: «світ стане іншим, тільки якщо ми станемо жити по-іншому» [6, с.216]. Вони зазначають, що теорія аутопоезису неминуче приводить нас до етики, точка відліку якої знаходиться в усвідомленні біологічної і соціальної структури людини, яка ставить рефлексію людини в самий центр як основоположний соціальний феномен. «Якщо ми знаємо, що наш світ з необхідністю є світом, який ми створюємо разом з іншими, то всякий раз, коли ми вступаємо в конфлікт з іншою людиною, з якою хочемо продовжувати співіснування, ми не можемо стверджувати, що саме для нас зберігає визначеність (залишається абсолютною істиною), бо це означало б заперечення іншої людини. Якщо ми хочемо співіснувати з іншою людиною, то повинні визнати, що її визначеність (хоч би якою небажаною вона не була для нас) настільки ж законна і реальна, як і наша власна, бо її реальність, як і наша власна, виявляється через збереження нею структурних зв'язків в середовищі існування, хоч би яким небажаним це для нас не виглядало» [6, с 218]. Отже, на думку авторів, єдина можливість для співіснування людей полягає у виборі, знаходженні, конструюванні такої області існування, в якій обидві сторони зможуть знайти собі місце, породжуючи спільними зусиллями загальний мир. Конфлікт завжди є взаємним запереченням і не може бути усуненим тоді, коли кожна з його сторін займає "цілком певну" позицію. Конфлікт може бути усунутий, тільки якщо ми переходимо в іншу площину, де можливе співіснування. «Як людські істоти ми володіємо тільки тим світом, який

створюємо разом з іншими людьми, подобаються нам вони чи ні» [6, с 218].

Розглядаючи теорію аутопоезису, як теорію самотворення, саморозвитку людини, на нашу думку, можна провести паралелі з ідеєю самоактуалізації одного з основоположників гуманістичної теорії А. Маслоу. Він вважав потяг до самоактуалізації, самовираження головною характеристикою особистості: «Тільки за допомогою самоактуалізації людина може реалізувати себе, знайти сенс свого існування, стати тим, ким вона здатна стати, а не тим, ким їй нав'язують бути навколишні» [5, с. 89] На його думку, здатність, потяг до самоактуалізації, саморозвитку притаманний біологічній природі людини: «Самоактуалізація - це безперервна реалізація потенційних можливостей, здібностей і талантів, як звершення своєї місії, або покликання, долі і т.п., як більш повне пізнання і, отже, прийняття своєї власної початкової природи, як невпинне прагнення до єдності, інтеграції, або внутрішньої синергії особистості» [5, с.150].

В цьому контексті поняття самоактуалізації як процесу повного розкриття особистого потенціалу, як особистісний розвиток, розгортання біологічних властивостей людини перегукується з поняттям аутопоезису як самоконструювання, самотворення людини.

На думку Маслоу, через пікові переживання в особистісному становленні відбувається трансцендування, вихід людини за власні межі і наближення її до власної сутності. В теорії аутопоезису йдеться про зовнішні впливи як стимули системи до внутрішнього розвитку, самоконструювання. Таким чином, ми можемо зазначити, що процес самоактуалізації є аутопоетичним процесом, в результаті якого особистість виходить на новий рівень автоеволюції.

Висновок: Сучасна людина перебуває в транскультурному, глобалізованому, «плинному» світі, перетинає географічні та антропологічні межі, шукає та вибудовує себе та свій простір, знаходиться в постійному процесі самостановлення. Нові антропологічні реалії потребують нового тлумачення людини і нової гуманістичної парадигми, побудованої на постнекласичних засадах. Аутопоетична теорія, що є одним з напрямків синергетики, розглядає розвиток як процес самовідтворення і самобудівництва живих автономних систем, пропонує строгу теоретичну основу для дослідження людей і соціальних систем, в яких вони беруть участь. Застосування аутопоетичного підходу дає нам змогу відмовитися від класичного трактування людини як сталого набору сутностей, як стороннього спостерігача, «володаря суцього» і розглянути людину як вільну і автономну систему, що здатна до самовідтворення, самоконструювання, саморозвитку при збереженні власної ідентичності. Теорія аутопоезису не тільки розглядає людину на постнекласичних засадах, але й висуває етичні вимоги щодо людини, головними з яких є відповідальність перед Іншим, повага до відмінностей, турбота, любов: «Ми володіємо тільки тим світом, який створюємо разом з іншими людьми, і тільки любов допомагає нам створювати цей світ» [6, с. 218]. Все це дає нам підстави розглядати теорію аутопоезису як одну з методологічних засад нової гуманістичної парадигми.

«Саме аутопоезис визначає сутність становлення цілісної людини. Саме

аутопоезис є тим методом, який робить предметною і практичною вимогу антропології до людини - стати людиною. Головне в аутопоезисі полягає в спробі зробити те, що в принципі проблематично і завжди відкрито - акт перетворення себе і народження в собі нової істоти, що продукує новий досвід, новий спосіб буття, оскільки попередній неможливий, смертельний і проблематичний» [9, с.179].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витакер Р. Обзор основных понятий аутопоезиса: [пер. Р. В. Червоткина] [Электронный ресурс] / Р. Витакер. - Режим доступа: <http://synergetic.ru/autopoiesis/obzor.html>.
2. Горбунова Л. С. Постнекласична раціональність: трансдисциплінарний дискурс в науці і освіті / Л. С. Горбунова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. - 2013. - Вип. 40(1). - С. 137-152.
3. Добронравова І. С. Ставлення людини до природи: синергетичний аспект / І. Добронравова // Філософія. Антропологія. Екологія. –Альманах. Випуск перший. – К.: Стило, 2000. – С. 114-121.
4. Капра Ф. Скрытые связи / Ф. Капра; [перев. с англ. Д. Пальца]. — М.: ООО Издательский дом «София», 2004. — 336 с.
5. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу; [пер. с англ. А. М. Татлыбаевой]. — СПб.: Питер, 2008. — 352 с.
6. Матурана У., Варела Ф. Древо познания: биологические корни человеческого понимания / У.Матурана, Ф. Варела ; [пер. С англ. Ю.А. Данилова]. - М.: Прогресс-традиция, 2001. - 223 с.
7. Москалев И. Е. Становление аутопоэтического наблюдателя / И. Москалев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.synergetic.ru/autopoiesis/stanovlenie-avtopoeticheskogo-nablyudatela.html>
8. Новоселова Г. Сущность и эволюция понятия «аутопоезис» / Новоселова Г. // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. - №8 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=634>
9. Смирнов С. А. Антропология образования: дискурс и практика / С.А. Смирнов // Философия образования. - 2013. - №2 (57)). - с.172-180 .
10. Стёпин В. Научная рациональность в техногенной культуре: типы и историческая эволюция / В. С. Степин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&i
11. Стёпин В. Человек как развивающаяся система // Человек в синергетической картине мира: возможность свободы: Международный междисциплинарный научный семинар, 16. 02. 2007, Киев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.synergetics.org.ua/index.cfm?show=articles&maid=26>
12. Maturana, Humberto R. Reality: The search for objectivity or the quest for a compelling argument / H. R Maturana // The Irish Journal of Psychology. – 1988. - Vol. 9. - № 1. - pp. 25-82.

REFERENCES

1. Vitaker R. Obzor osnovnyih ponyatij avtopoezisa: [per. R. V. Chervotkina] [Elektronnyiy resurs] / R. Vitaker. - Rezhim dostupa: <http://synergetic.ru/autopoiesis/obzor.html>.
2. Gorbunova L. S. Postneklasychna ratsionalnist: transdystsyplinaryni dyskurs v nautsi i osviti / L. S. Horbunova // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiia. - 2013. - Vyp. 40(1). - S. 137-152.
3. Dobronravova I. S. Stavlennia liudyny do pryrody: synerhetychnyi aspekt / I. Dobronravova // Filosofiia. Antropolohiia. Ekolohiia. –Almanakh. Vypusk pershyi. – K.: Stylos,

2000. – S. 114-121.

4. Kapra F. *Skryityie svyazi* / F. Kapra; [perv. s angl. D. Paltsa]. — M.: ООО Izdatelskiy dom «Sofiya», 2004. — 336 s.

5. Maslou A. *Motivatsiya i lichnost* / A. Maslou; [per. s angl. A. M. Tatlyibaevoy]. — SPb.: Piter, 2008. — 352 s.

6. Maturana U., Varela F. *Drevo poznaniya: biologicheskie korni chelovecheskogo ponimaniya* / U. Maturana, F. Varela ; [per. S angl. Yu.A. Danilova]. - M.: Progress-traditsiya, 2001. - 223 s.

7. Moskalev I. E. *Stanovlenie avtopoeticheskogo nablyudatelya* / I Mos-kalev [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.synergetic.ru/autopoiesis/stanovlenie-avtopoeticheskogo-nablyudatelya.html>

8. Novoselova G. *Suschnost i evolyutsiya ponyatiya «autopoyezis»* / Novoselova G. // *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvitok*. – 2011. - #8 [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=634>

9. Smirnov S. A. *Antropologiya obrazovaniya: diskurs i praktika* / S.A. Smirnov . - *Filosofiya obrazovaniya* . - 2013 . - #2 (57) . - c.172-180 .

10. Styopin V. *Nauchnaya ratsionalnost v tehnogennoy kulture: typi i istoricheskaya evolyutsiya* / V. S. Stepin [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupu: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&

11. Styopin V. *Chelovek kak razvivayuschayasya sistema* // *Chelovek v sinergeticheskoy kartine mira: vozmozhnostsvobody: Mezhdunarodnyy mezhdistsiplinarnyy nauchnyy seminar*, 16. 02. 2007, Kiev [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.synergetics.org.ua/index.cfm?show=articles&maid=26>

12. Maturana, Humberto R. *Reality: The search for objectivity or the quest for a compelling argument* / H. R Maturana // *The Irish Journal of Psychology*. – 1988. - Vol. 9. - № 1. - pp. 25-82.

СИЛКИНА С. А. - ассистент кафедры философии, Киевский Национальный Университет Строительства и Архитектуры (Киев, Украина)

E-mail: svitlana.silk@gmail.com

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ТЕОРИИ АУТОПОЭЗИСА В СТАНОВЛЕНИИ НОВОЙ ПАРАДИГМЫ ГУМАНИЗМА

Современный антропологический кризис привел к глубоким трансформациям самого феномена человека и требует поиска новых гуманистических подходов и методов. В статье рассматриваются теория открытых систем, синергетика как методологическая основа современного гуманистического дискурса. Проанализирована теория аутопоэзиса В. Матураны и Ф. Варелы, ее социально-философский контекст, устанавливается связь идеи самопроизводства, аутопоэзиса человека с идеей самоактуализации А. Маслоу, отмечается человекомерность и гуманистическая направленность теории аутопоэзиса, исследуется ее методологический потенциал для построения новой парадигмы гуманизма.

Ключевые слова: синергетика, аутопоэзис, человек, гуманизм, самопроизводство, самоорганизация, самоактуализация

SYLKINA, SVITLANA - assistant of Department of the Philosophy by Kyiv National University of Construction and Architecture (Kyiv, Ukraine)

E-mail: svitlana.silk@gmail.com

THE METHODOLOGICAL POTENTIAL OF AUTOPOIESIS THEORY FOR A NEW HUMANISTIC PARADIGM

Modern anthropological crisis became a reason for a deep transformation in understanding of the human phenomenon itself. And in this situation we need to find new humanistic methods that will help to create conditions for individual self-organization and self-transformation in a such

changeable world. The article deals with the theory of Open Systems as methodological principles of modern humanistic discourse. The essence and evolution of “autopoiesis” concept has been investigated. Autopoiesis has been defined as one of necessary living conditions of complex open dynamic system which is defined by its ability to self-identification and self-updating in interaction with environment. Review the autopoiesis theory of U. Maturana and F. Varela in the social and philosophical context. Indicates humanistic orientation of that theory. Talks about how the idea of self-creation, autopoiesis person connects with the idea of self-actualization by Maslow. Concludes autopoiesis methodological potential theory for a new humanistic paradigm.

Keywords: *synergetics, autopoiesis, human, humanism, self-production, self-organization, self-actualization*

Стаття надійшла до редколегії 11.10.16 р.

Рекомендовано до друку 16.10.16 р.